

A Magyar Aktuárius Társaság állásfoglalása a biztosítási kockázatokról és a lakásért életjáradék szerződésekről

2006. január

A Magyar Aktuárius Társaság (MAT)

- azon felelősségétől vezetve, mely a kockázatos tevékenységek ügyében a magas fokú szakmai alapvetés fontosságát tartja szem előtt;
- azon elkötelezettségének eleget téve, mely szerint tevékenysége a tág értelemben vett közérdek és biztosítás ügyében érintettek szempontjainak kiegyensúlyozott figyelembe vételére irányul;
- észlelve az utóbbi időben több, a biztosítás ügyében érintett szereplő olyan megnyilvánulását, amelyek a biztosítási kockázat, a biztosítási tevékenység és a biztosítási veszélyközösség nem megfelelően kiérlelt fogalmának alkalmazásából eredt;

az alábbi állásfoglalást alkotja:

A kockázat a köznapi életben, gyakran akár a biztosítási közéletben is elmosódó fogalom. Amikor a kockázatot valamilyen normál állapottól való negatív, kedvezőtlen eltérés lehetőségeként írjuk le, akkor az egyik legfontosabb elemet hagyjuk figyelmen kívül, ami a biztosítás szempontjából a kockázat szakmai lényege: az egyes, az adott viszonyok közepette elképzelhető, **értékválasztástól független** események kimeneteleinek lehetőségeit. E lehetőségek a biztosításban részt vevő felek számára éppúgy lehetnek pozitívak, negatívak és semlegesek. Épp az adja, köznapi módon megfogalmazva, egy adott helyzetben a kockázatot, hogy számos kimenetel lehetséges, amelyek közül bizonyosak kedvezőtlenek, mások kedvezőek, megint mások közömbösek lehetnek. Tehát kockázat alatt lehetséges események hatásainak összességét célszerű érteni.

A lakástulajdonos azzal a veszéllyel néz szembe, hogy a tulajdonában kár keletkezik, és a helyreállításhoz éppen nem rendelkezik megfelelő anyagi erőforrással (ilyenkor a lehetséges kimenetek a különféle károsodások bekövetkezései, illetőleg az, hogy egyáltalán nem következik be kár). Ha a lakástulajdonos a fenti kockázatra (teljes körű) biztosítást köt, úgy a fenti kockázatot teljes mértékben kiiktatta; a továbbiakban nincsenek bizonytalan kimenetek: anyagi helyzetét -a lakástulajdona szempontjából- biztosnak, teljes mértékben kiszámíthatónak tudhatja, hiszen a biztos díjfizetésért cserében a lakástulajdona értékét abban az esetben is megőrzi, ha káresemény következne be. A biztosítási szerződés megkötésével tehát a kockázat a lakástulajdonosnál megszűnt, azonban egy hasonló kockázat merült fel a biztosítónál: ezentúl a biztosító kockázata az, hogy bekövetkezik-e káresemény az adott lakástulajdonban. A biztosító pénzügyi helyzete bizonytalanná válik, hiszen a lehetséges kimenetek már őt érintik: biztos díjbevételeivel szemben bizonytalan kárkifizetés áll.

A biztosítási kockázat egyik fontos sajátossága az, hogy az egyik szereplő (a biztosító) a másik szereplőtől (a kötvénytulajdonostól) ez utóbbi **kockázatát részben vagy egészben átvállalja**.

A biztosítási kockázat egy másik fontos eleme az, hogy az csakis valamely **jövőbeli, bizonytalan esemény** (a biztosítási esemény, amely aztán kiváltja a biztosító fizetési kötelezettségét) bekövetkeztéből eredeztethető. E vonatkozásban annak van jelentősége, hogy a biztosításban érintett felek (a

biztosító és a kötvénytulajdonos) egyike sem tudhatja azt pontosan, hogy milyen kimenetele lesz a biztosítási szerződésnek (legalábbis a szerződés megkötésekor még egyik fél sem rendelkezik ilyen tudással). Vagyis az alábbiak legalább egyike a szerződés megkötésekor bizonytalan:

- vajon bekövetkezik-e a biztosítási esemény; vagy
- mikor következik be; vagy
- mennyit kell a biztosítónak fizetnie, ha bekövetkezik.

A fentiek természetesen nem jelentik azt, hogy a biztosítók csak bizonytalan események esetén fizethetnek, hiszen például életbiztosításoknál gyakran előfordul, hogy a biztosító egy adott pillanatban mindenképpen fizet egy meghatározott összeget. Ekkor is fontos azonban, hogy a biztosítási szerződés, annak megkötésekor, tartalmazzon bizonytalan kifizetési vagy díjbevételi elemet.

Ahhoz, hogy biztosításról beszélhessünk, az is szükséges, hogy az egyik fél, a biztosítási kockázat átvállalója, a biztosítási kockázatok átadójából ún. **veszélyközösséget** szervezzen, vagyis a szerződések kötését üzletszerűen végezze. Ezért két szerződő fél közötti egyetlen konkrét megállapodást, amely a fentiek értelmében biztosítási kockázat átvállalásnak minősül, általában nem tekintjük biztosításnak a megállapodás egyedisége miatt.

Magyarországon (hasonlóan más országokhoz) a biztosítások nemcsak biztosítókhoz kötődnek. A társadalombiztosítási, nyugdíjpénztári és egyes segítségnyújtási tevékenységek is biztosítási tevékenységek, csak nem biztosítói formában működő szervezetek végzik. A hatályos biztosítási törvény (2003. évi LX. törvény; BIT) fel is sorolja azokat a tevékenységeket, amelyek nem tartoznak a hatálya alá. A különféle pénzügyi változókhoz kapcsolódó kockázatok kezelését is szokásosan ki szokták venni a biztosítási tevékenységek közül, bár természetesen itt is vannak átfedések a biztosítók és más pénzügyi intézmények működésében. Valamennyi itt említett szervezet, tehát a biztosítók, társadalombiztosítás, pénztárak és más pénzügyi szervezetek szigorú szabályozások szerint működnek, melyek nagyban segítik biztonságos működésüket. Az állami szabályozás egyik elsőrendű célja az, hogy az ügyfelek anyagi biztonsága a legmesszebb menőkig garantálható legyen. E garancia legfontosabb kritériuma az, hogy maguk a szolgáltató szervezetek a megfelelő biztonsági kereteken belül működjenek: ha ugyanis a szolgáltató szervezetek működése biztonságos, akkor az ügyfelek felé vállalt kötelezettségeiknek meg tudnak felelni. **Minél kockázatosabb a veszélyközösség szervezője által vállalt kötelezettségek teljesíthetősége, annál erőteljesebb törvényi szabályozás, illetve -állami garancia hiányában- magasabb tőkekövetelmény indokolt.**

Tekintsük most a következő példát! Egy magyarországi gazdálkodó szervezet pénzért kínál járadékokat legalább 65 éves embereknek. Vállalja, hogy a befizetett összegnek megfelelő rögzített induló összegű járadékot folyósít az illető élete végéig és a járadékot évente 2%-kal növeli. Mik az üzleti szervezet kockázatai? Egyrészt nem tudja, hogy a járadékosok mennyi ideig fognak élni, másrészt a kapott pénzt megfelelően kell befektetnie. E gazdálkodó szervezet a fenti értelemben biztosítási tevékenységet végez. Milyen formában működhet ez az üzleti szervezet? A jelenleg hatályos törvények szerint életbiztosítót kell létrehoznia legalább 750 millió Ft-os biztonsági tőkével. Működése során megfelelő tartalékokkal és szavatoló tőkével kell rendelkeznie. Ezen túlmenően szigorú személyi és tárgyi feltételeket kell teljesítenie.

Nézzünk meg még egy példát! Egy másik magyarországi gazdálkodó szervezet lakásért kínál járadékokat legalább 65 éves embereknek. Vállalja, hogy a lakás értékének megfelelő rögzített induló összegű járadékot folyósít az illető élete végéig és a járadékot évente az infláció mértékének megfelelően növeli. A lakással kapcsolatos legfontosabb költségeket is magára vállalja. Mik az üzleti szervezet kockázatai? Egyrészt a biztosítóhoz hasonlóan nem tudja, hogy a járadékosok mennyi ideig fognak élni, másrészt új kockázatok jelennek meg. Ilyenek a lakások értékeinek változásai, az infláció, a lakásfenntartási költségek változása. A fentiek szerint ez a tevékenység aktuáriusi értelemben egyértelműen biztosítási, még hozzá az előbbi példához képest sokkal kockázatosabb. Amennyiben ez a tevékenység nem minősül biztosításnak, akkor - tudomásunk szerint - ez a gazdálkodó szervezet ugyanolyan keretek között működhet, mint bármilyen más gazdálkodó szervezet: különösebb személyi és tárgyi feltételeket nem kell teljesítenie, a szervezeti formájára jellemző alaptőkével magasabb tőkével, vállalt kockázataitól függő tartalékkal, illetőleg szavatoló tőkével nem kell rendelkeznie.

Társaságunk nem kíván állást foglalni abban a kérdésben, hogy jogi értelemben a gazdálkodó szervezetek által üzletszerűen végzett lakásért életjáradék tevékenység biztosítási tevékenység-e vagy nem, és abban sem, hogy e tevékenységet milyen formában indokolt végezni.

Feltétlenül szükségesnek tartjuk azonban, hogy egy tartalmában életbiztosításhoz hasonló, ám annál nem kevésbé kockázatos tevékenységet folytató gazdálkodó szervezet legalább olyan tárgyi, személyi és tőkekövetelményeket teljesítsen, mint egy életbiztosító. Amennyiben e követelményeknek a fenti tevékenységet végző gazdálkodó szervezet nem felel meg, akkor az ügyfelek jogos anyagi biztonságához fűződő érdekei súlyosan veszélybe kerülhetnek.
